

Перспективи інноваційного розвитку України

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Боковня Віктор Максимович,

кандидат історичних наук, старший викладач

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Проблеми використання інтелектуальної власності є об'єктом вкрай гострих наукових суперечок, як в європейських країнах так і в Україні. В Зеленій книзі, що була надрукована Єврокомісією, щодо функціонування інтелектуальної власності в сучасній економіці знань це розглядається у різних напрямках і безперешкодно. У ЄС на сьогоднішній день розповсюджуються дослідницькі, наукові та освітні матеріали, що стосуються авторського права в економіці знань. Серед актуальних починань Єврокомісії слід відзначити громадські дискусії з питання «як норми інтелектуальної власності здатні створити умови для більш ефективного руху у Євросоюзі «п'ятої свободи» – знань та новачій, яка має доповнити традиційні «чотири свободи ЄС» (вільний рух людей, послуг, капіталу та товарів)» [1].

Питання застосування потенціалу інтелектуальної власності у розбудові інноваційної моделі розвитку досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Вказаній темі присвячено напрацювання таких українських дослідників, як Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський, А. Гальчинський, В. Геєць, С. Гордієнко, О. Дем'яненко, І. Жилиєв, М. Згуровський, В. Полохало, В. Семиноженко, А. Українець, Л. Федулова, Р. Шишка та інші.

О. Бутнік-Сіверський заявляє, що в глобальній економіці можна виявити нові риси, які пов'язані з розвитком інтелектуального капіталу як авансованої інтелектуальної власності, яка в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості. З позиції вартості інтелектуальний капітал складається з людського капіталу (заробітна плата, винагорода) та інтелектуальних активів (нематеріальних активів щодо вартості об'єктів права інтелектуальної

власності). У натуральному вимірі інтелектуальний капітал – це інтелектуальний потенціал (ресурс), який складається з людських ресурсів (інтелектуальної сили) та інтелектуальних ресурсів (інтелектуальний продукт). Інтелектуальний продукт у натуральному вимірі – це є результат розумової, інтелектуальної праці, інтелектуальної інноваційної діяльності, продукт творчих зусиль, що має змістовне значення для певного інтелектуально підготовленого кола осіб, втілений на матеріальному носії. Інтелектуальна творча праця основа процесу створення інтелектуального продукту і відтворення інтелектуального капіталу, що є фундаментом інтелектуальної економіки, яку сьогодні ще називають «ною економікою», ключовим моментом при цьому є інноваційна діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, винаходів та інших прав інтелектуальної власності, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [2].

Застосування інтелектуальної власності має значну правничу складову, яка визначає сутність, обсяг прав власника, правові основи використання та захисту прав інтелектуальної власності, а тому продовжуються дискусії стосовно сутності юридичного значення. Це світосприйняття включає в себе значний масив таких правових норм, як, авторське право та суміжні права, право промислової власності та право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Всі вони базуються на факті створення результатів творчої діяльності та на глобальній ідеї належності майнових прав автору, а з його волі чи за вказівкою закону – похідним власникам [3, 7].

«Інтелектуальна власність» за своїм змістом є досить абстрактним вираженням, втім вживається в низці міжнародних конвенцій, у законодавстві, в науковій літературі та в практиці багатьох країн для позначення сукупності виняткових прав на результати інтелектуальної, насамперед творчої діяльності, а також на прирівняні до них за правовим режимом засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукцію, роботи і послуги.

Перехід економіки на шлях інноваційного розвитку потребує посилення регулюючої ролі держави в сфері охорони прав інтелектуальної власності. На це наголошують сторони Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності, чинної в рамках Світової організації торгівлі: захист та контроль за дотриманням прав

інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень та передачі і розповсюдженню технологій для обоюдної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків. Високий ступінь інтернаціоналізації інноваційної діяльності посилює значення її національних засад унаслідок потужних зв'язків науки та процесу впровадження інновацій із інституційними умовами конкретної країни, можливістю доступу до унікальних фінансових та кадрових ресурсів. Тому сприяння усвідомленій участі всіх у вирішенні питань інтелектуальної власності й спільному використанню знань, завдяки повномасштабному інформуванню та нарощуванню потенціалу, є одним із основоположних елементів інноваційної економіки [4].

Підприємства, що отримують прибутки від інновацій та інформаційного наукомісткого обслуговування, як правило, мають ринкову вартість на порядок вищу, ніж балансова вартість активів. Головне – спроможність перетворювати нематеріальні активи у доходи. Ринок винагороджує технологічні інноваційні кампанії за інтелектуальну складову їх діяльності – інвестиційний капітал, за здатність систематично його збільшувати.

Світовий досвід переконливо засвідчує, що перехід до інноваційної економіки можливий лише за умови ефективного використання інтелектуального потенціалу, розвитку інституту інтелектуальної власності, широкомасштабного впровадження в господарській обіг результатів творчої праці.

В Україні через відсутність стратегії розвитку держави і суспільства інтелектуальна власність практично не враховується ні в собівартості продукції, ні в балансовій вартості підприємств та становить менше одного відсотку їх вартості. Водночас у країнах Європейського Союзу нематеріальні активи становлять сьогодні від 50 до 85 відсотків вартості майна підприємств. Об'єкти інтелектуальної власності, навіть при використанні їх у випуску продукції, значною мірою не ідентифіковані, не захищені охоронними документами, їх майнові права не оцінені, не визначені творці цих об'єктів, а також їх власник. Обсяг незареєстрованих нематеріальних активів на підприємствах України, за оцінками експертів, становить 200-250 млрд.

доларів США, а вартість (капіталізація) підприємства в процесі приватизації занижена на 50-80% [4, 7].

Запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету.

Отже, зайвим є переконування у необхідності радикальної активізації інноваційної діяльності в Україні. Між тим, так само зайве й констатувати, що попередні роки економічних реформ не створили необхідних умов для примноження та зміцнення інтелектуального потенціалу українського суспільства, інноваційного розвитку економіки, освоєння нових високих технологій, подолання структурних деформацій, успадкованих від адміністративно-командної системи тощо. Проте, економічна динаміка досі не набула сучасної постіндустріальної спрямованості. В державі не створено достатньо міцного підґрунтя для запровадження основ інноваційного розвитку. Зволікання в цьому напрямі ставить під загрозу подальше економічне зростання [4, 141].

Список використаних джерел:

1. GREEN PAPER. Copyright in the Knowledge Economy. Brussels, COM(2008) 466/3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу з: C:\Documents and Settings\1233\Local Settings\Application Data\Opera\Opera\temporary_downloads\greenpaper_en.pdf
2. Бутнік-Сіверський О. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт [Електронний ресурс] / О. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2003. – №5. – С. 3-12. – Режим доступу : <http://iv.org.ua/index2.php?kontent/naykdial/articles/article-2.php>
3. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: [монографія] / Б. Р. Шишка. – Х.: Вид-во ХНУВС. – 2002. – 368 с.
4. Федулова Л. Стратегія управління інтелектуальною власністю в умовах інноваційної економіки [Електронний ресурс] / Л. Федулова. – Режим доступу : <http://www.personal.in.ua/article.php?id=399>
5. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.